

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ του Πλανήτη θα εκδίδεται πλέον σε ετήσια βάση στα ελληνικά, συγχρόνως με την αμερικανική έκδοση, όπως γίνεται και με τις εκδόσεις σε άλλες χώρες. Η Κατάσταση του Πλανήτη του Worldwatch Institute του Lester Brown έχει καταστεί σημαντικό περιβαλλοντικό γεγονός, λόγω της εγκυρότητας των άρθρων-μελετών που δημοσιεύει και της ακτινοβολίας του σε άλλες χώρες.

Αποτελεί, λοιπόν, μεγάλη επιτυχία της Νέας Οικολογίας και των εκδόσεων Τροχαλία ότι κατάφεραν να μεταφράσουν και να εκδώσουν μέσα στο 1994, την αρκετά έγκυρη έκθεσή του για τα περιβαλλοντικά προβλήματα του πλανήτη μας. Έτσι, ανάμεσα στις πολυάριθμες εκδόσεις του Μιχάλη Μοδιόνι και τη δεκαετή συστηματική έκδοση κάθε μήνα της Νέας Οικολογίας, έρχεται να προστεθεί και αυτή η αξιόλογη περιβαλλοντική συλλογή με επίκαιρα άρθρα-μελέτες που είναι τεκμηριωμένα με πολυάριθμη βιβλιογραφία.

Η έκθεση αυτή δεν περιλαμβάνει κάθε χρόνο τα ίδια περιβαλλοντικά θέματα, αλλά, ανάλογα με την επικαιρότητα που παρουσιάζουν τα περιβαλλοντικά, οικονομικά, και ενεργειακά θέματα –οι εξοπλισμοί, η φτώχεια, ο υπερπληθυσμός του πλανήτη κ.λπ.– διαμορφώνεται και το περιεχόμενο των άρθρων. Με τον τρόπο αυτό καλύπτεται κάθε χρόνο σημαντικό φάσμα των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά και θέματα που συνδέονται άμεσα με την πορεία του πλανήτη. Ήδη η έκθεση αυτή μεταφράζεται σε 27 γλώσσες και έχει επιδράσει στην περιβαλλοντική «γλώσσα» και σκέψη των ανθρώπων σε διάφορες χώρες. Ένα άλλο σημαντικό προτέρημα της ετήσιας έκθεσης είναι η αποφυγή των φιλολαϊκών και εύκολων αφορισμών για τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πιο τολμηρή και ξεπέρασε τους αρχικούς δογματισμούς του κινήματος. Έτσι, στην έκθεση αυτή συζητάει το σοβαρό πρόβλημα του υπερπληθυσμού. Στο παρελθόν η «μαλθουσιανή» αντίληψη ήταν λίγο-πολύ αντιδραστική, σήμερα, όμως πολλοί επαναφέρουν στο προσκήνιο το σημαντικό πρόβλημα των αναπτυσσόμενων χωρών με το διπλασιασμό του πληθυσμού τους στα τελευταία 40 χρόνια.

Στο περιβάλλον και διατροφική ανασφάλεια του Λ. Μπράουν (σσ. 291-31) παρουσιάζονται πολύ πειστικά (με στατιστικές και πίνακες) οι κίνδυνοι της συνεχιζόμενης ανεξέλεγκτης ανάπτυξης του πληθυσμού. Οι διαθέσιμοι πόροι διατροφής έφθασαν στα όριά τους. Η Γη δεν μπορεί να θρέψει τόσους πολλούς ανθρώπους, λόγω της ανισοκατανομής των διαθέσιμων πόρων, αλλά και των ορίων ανάπτυξης. Οι άνθρωπινες απαιτήσεις για τρόφιμα αγγίζουν πλέον τα όρια δυνατότητας των ωκεάνιων αποθεμάτων, των λιβαδικών εκτάσεων και των υδρολογικών κύκλων. Παράλληλα, η διάβρωση των εδαφών, η ρύπανση της α-

τμόσφαιρας, η εξάντληση των υδάτινων αποθεμάτων, η απώλεια της οργανικής ύλης και η αυξημένη αλατότητα των εδαφών μείωσαν την αύξηση στην παραγωγή τροφίμων. Υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις στο θέμα αυτό. Το άρθρο δίνει σημαντικές απαντήσεις στην κρίση που αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την επιβίωση του πλανήτη μας. Η Κίνα, για παράδειγμα, προβλέπεται να αυξηθεί κατά τα επόμενα 40 χρόνια με 490 εκατομμύρια και να καταστεί η χώρα με τα 1,6 δισ. κατοίκους. Η Ινδία, μέχρι το 2030, θα προσθέσει στον πληθυσμό της 590 εκατ. κατοίκους (φθάνοντας το 1,44 δισ.). Οι δύο αυτές χώρες αδυνατούν να εξασφαλίσουν τη διατροφή του πληθυσμού τους και θα απαιτήσουν το σύνολο των παγκοσμίων αποθεμάτων τροφίμων. Η ανάγκη δημογραφικής πολιτικής και δραστηκού ελέγχου του πληθυσμού είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση του πλανήτη.

Τα διάφορα άρθρα του βιβλίου περιέχουν στατιστικές, πίνακες και πληροφορίες των τελευταίων χρόνων, πράγμα που δίνει τη δυνατότητα για πηγή πρόσφατων δεδομένων με περιβαλλοντικό περιεχόμενο. Ένα πρόσθετο στοιχείο επικαιρότητας είναι ότι πολλές από τις έρευνες έχουν γίνει ή διεξάγονται στις ΗΠΑ. Δυστυχώς ή ευτυχώς, μεγάλο ποσοστό της σοβαρής και προχωρημένης έρευνας περιβαλλοντικών μελετών γίνεται στη χώρα αυτή. Μελέτες και εκθέσεις της EPA (Environmental Protection Agency) αποτελούν πρότυπα για άλλες χώρες (όπως η πρόσφατη πεντάτομη μελέτη για τις διοξίνες). Έτσι, πολλά κεφάλαια του βιβλίου, όπως «Η διάσωση των θαλασσών», «Η πληροφορική στην υπηρεσία του περιβάλλοντος», «Επανεφευρισκοντας τις μεταφορές» περιέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τις νεότερες εξελίξεις στους τομείς αυτούς.

Το άρθρο-μελέτη της Σ. Πόστελ «Φέρουσα ικανότητα: η ίσαλος γραμμή της γης» αναφέρεται στην ικανότητα του φυσικού περιβάλλοντος του πλανήτη να υποστεί τη ραγδαία αύξηση του πληθυσμού και την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Ο «Ανασχεδιασμός της δασικής οικονομίας» είναι απαραίτητος για την εξασφάλιση ισορροπιών στη γήινο περιβάλλον. Τα δάση δεν είναι μόνο ξυλεία και άμεσα οικονομικά οφέλη. Η αποδάσωση καταστρέφει πολύτιμες πηγές, όπως πηγές γονιδίων, αποθέματα νερού, προφύλαξη εδαφών από διάβρωση, προστασία ιχθυότοπων, σταθεροποίηση του κλίματος και περιοχές εξαισίας αναψυχής. Η «Διάσωση των θαλασσών» είναι ένα άλλο σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα. Οι θάλασσες είναι οι σημαντικότερες πηγές ζωής και φυσικού πλούτου στον πλανήτη. Ωστόσο, η ρύπανση και η καταστροφή των ακτών έχει πάρει δραματικές διαστάσεις. Οι θάλασσες έχουν τα όριά τους και οι συγκομιδές ψαριών δεν μπορούν να συνεχισθούν με τους ρυθμούς που έχουν αποκτήσει τα τε-

ΑΘ. ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗΣ

Η Κατάσταση του Πλανήτη 1994

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Μιχάλης Μοδιόνις με το επιτελείο της Νέας Οικολογίας (The State of the World 1994, Worldwatch Institute, New York, 1994) (Έκδοση του Διεθνούς Ινστιτούτου Περιβαλλοντικών Ερευνών: Νέα Οικολογία και των εκδόσεων Τροχαλία, Νοέμβριος 1994).

λευταία χρόνια. Σημαντικά βήματα πρέπει, επίσης, να γίνουν στην «αναμόρφωση της ενεργειακής βιομηχανίας», όπως επισημαίνουν στο άρθρο-μελέτη τους οι Κ. Φλέιβιτς και Ν. Λένσεν. Αλλά και το άλλο τεράστιο πρόβλημα των συγκοινωνιών έχει καταστεί εφιάλης για πολλές χώρες. Τεράστιες στρατιές αυτοκινήτων έχουν κατασκευαστεί για να διευκολύνουν τη μετακίνηση των ανθρώπων, αλλά ολόένα να προβληματίζονται αυξάνουν. Δισκατομμύρια χαμένες ώρες σε μπουτιριάζματα, περιβαλλοντικό κόστος από την ατμοσφαιρική ρύπανση, εθνικές οικονομίες καταχρεωμένες από το κόστος των καυσίμων, καταστροφή του περιβάλλοντος από τους αυτοκινητόδρομους. Μήπως πρέπει να «επανεφεύρουμε τις μεταφορές», αναρωτιέται η αρθρογράφος του ενδιαφέροντος άρθρου Μ. Λόου. Αυτά και μερικές άλλες πτυχές της πολιτικής και της οικονομίας είναι τα σημαντικά άρθρα-μελέτες του βιβλίου.

Το άρθρο-μελέτη που προσελκύει το ενδιαφέρον ήταν το «Περιβάλλον και υγεία» της Αν Μις (σσ. 197-229). Η υγεία αποτελεί πάντοτε σημαντική πηγή άγχους για τη μεσαία αστική τάξη και συνδέεται άμεσα με την αντίληψη του κόσμου για τη ρύπανση του περιβάλλοντος. Σε μια εποχή όπου η καρκινοφοβία και η χημειοφοβία αποτελούν εναρκτάρια θέματα συζητήσεων για το περιβάλλον, είναι φυσικό το κείμενο να ενδιαφέρει σημαντικό αριθμό αναγνωστών. Η ερευνητριά έλκει τις πληροφορίες της από πρόσφατες μελέτες και εξελίξεις ερευνών στον τομέα, που τόσο πλουσιοπάροχα παρέχει η πολυποίκιλη δραστηριότητα των ερευνητικών ιδρυμάτων στις ΗΠΑ. Ωστόσο, δεν μπορώ να συμφωνήσω με ορισμένα από τα συμπεράσματά της, γιατί στηρίζονται σε ορισμένες μελέτες ή εξαγωγές υποθέσεων από ενδείξεις μελετών, ενώ άλλες με αντικρουόμενα αποτελέσματα δεν παρουσιάζονται. Βέβαια, και η ίδια αμφιβάλλει: «...χωρίς αμφιβολία, υπάρχουν ερωτηματικά για το ακριβές ποσοστό της ευθύνης που φέρουν οι βιομηχανικοί ρύποι στην πρόκληση ασθενειών και δυσλειτουργιών. Όμως, υπάρχουν πολλά στοιχεία που επιβεβαιώνουν ότι προκαλούν σωρευτικά σημαντικές βλάβες».

Η «χημική επιβάρυνση» αρχίζει με την παράθεση αριθμών ανάπτυξης της χημικής βιομηχανίας, (χωρίς να αναφέρει ότι οι ανάγκες ώθησαν προς τις κατευθύνσεις αυτές). Για να καταλήξει στις κλασικές αναφορές, το DDT, τα PCBs, τις χλωριωμένες ενώσεις. Το πρώτο απαγορεύθηκε μέσα σε 10 χρόνια από την έκδοση του βιβλίου της Rachel Carson *The Silent Spring* παρά τη σωτηρία εκατομμυρίων ανθρώπων από την ελονοσία (ακριβώς γιατί προκαλούσε την ελάττωση του πληθυσμού ορισμένων πτηνών). Σήμερα χρησιμοποιείται ακόμη από την WHO σε περιπτώσεις εξάρσης της ασθένειας. Ωστόσο, μόνο σε εργαζόμενους που εργάζονται επί 20-30 χρόνια παρου-

σιάζονται διάφορες μορφές καρκίνου των μαλακών ιστών. Η αναφορά 8 του άρθρου, ότι προκαλεί αυξημένο κίνδυνο για καρκίνο του μαστού είναι επιδημιολογικά περιορισμένη (μία μόνο μελέτη έχει δείξει κάποιο αυξημένο ποσοστό κινδύνου, αλλά πολλές άλλες μελέτες είναι αρνητικές κατά την τελευταία δεκαετία, αντίθετα άλλοι παράγοντες του καρκίνου του μαστού έχουν τεκμηριωθεί με μελέτες). Μετά τη νεότερη μελέτη (περιέχεται των παλαιότερων, αλλά με περισσότερες περιπτώσεις: Krieger N., et al. «Breast cancer and serum organochlorines». *J Natl Cancer Inst* 86:589-99, 1994, κατά την οποία τα αποτελέσματα είναι αρνητικά. Αυτό το παράδειγμα είναι και η κλασική αδυναμία των επιχειρημάτων των περιβαλλοντολόγων που χρησιμοποιούν επιδημιολογικές μελέτες, χωρίς να περιμένουν την ολοκλήρωση μελετών, αγνοώντας, συγχρόνως, τους συγχυτικούς παράγοντες. Μέσα σε δύο γραμμές συνοψίζουν μελέτες πολλών ετών, αλλά ο απλός, όμως, πολίτης δεν γνωρίζει την εξέλιξη της ιστορίας των μελετών (δες, MacMahon B. «Pesticide residues and breast cancer?» *J Natl Cancer Inst* 86:72-73, 1994. Στο τέλος, όμως, του κεφαλαίου αναφέρεται στα προβλήματα των επιδημιολογικών μελετών.

Σίγουρα υπάρχουν πολλά κενά στην πλήρη τοξικολογική μελέτη πολλών εμπορικών χημικών ουσιών, αλλά η πρόοδος που έχει επιτευχθεί και οι νέες μέθοδοι προσδιορισμού των επιβλαβών παραμέτρων των χημικών ουσιών έχει αλλάξει ριζικά τις γνώσεις μας στον τομέα αυτό. Επίσης, τα τελευταία χρόνια έχουν εκδοθεί δεκάδες κανονιστικές/νομοθετικές διατάξεις και περιορισμοί-απαγορεύσεις (διεθνείς) για τις επικίνδυνες χημικές ουσίες (και τα τελευταία χρόνια ενημερώνονται οι χώρες του Τρίτου Κόσμου). Η χρήση ορισμένων από αυτές συνεχίζεται μόνο σε περίπτωση που υπάρχουν προβλήματα με υποκατάστατα ή το πηλίκιο όφελος/κόστος (όπου ο παρονομαστής περιλαμβάνει το περιβάλλον και την υγεία του ανθρώπου) βρίσκεται καταφανώς προς τη μεριά του πρώτου (όπως είναι η απολύμανση του νερού με χλώριο). Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια αρκετοί σοβαροί επιστήμονες στις ΗΠΑ έδειξαν ότι υπάρχουν αρκετές υπερβολές στις περιοριστικές νομοθεσίες, με υψηλό κόστος και μικρά οφέλη (Abelson PH. «Pathological growth of regulations». *Science* 260:1859, 1993). Στην ουσία, ορισμένοι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι δεν γνωρίζουμε παρά ελάχιστα πράγματα για τις φυσικές τοξικές, καρκινογόνες και μεταλλαξογόνες ουσίες, και τις οποίες καταναλώνουμε σε μεγαλύτερες ποσότητες καθημερινά, σε σχέση με τις συνθετικές.

Στο τμήμα «Καρκίνος και περιβάλλον» η Αν Μις είναι σίγουρα πιο ενημερωμένη από τη μονόπλευρη κριτική του συμπατριώτη της S.S. Epstein, του οποίου τα άρθρα δημοσιεύονται στον *Ecologist* (με πολεμι-

κές εναντίον του κατεστημένου και των ιατρικών εταιριών) με πολλές υπερβολές και πλήθος αντιφάσεων. Σίγουρα η συγγραφέας έχει δίκιο σε πολλά σημεία και δείχνει να κατανοεί την πολυπλοκότητα των δεδομένων. Στη σελίδα 202 αναφέρεται σε ποσοστά 7% και 20% για τη συμβολή των τοξικών ουσιών στις διάφορες μορφές καρκίνου. Τα ποσοστά αυτά είναι γενικόλογα, αφορούν σε σημαντικό ποσοστό επαγγελματικών καρκίνους.

Τα τελευταία χρόνια οι DL Davies, DG Hoel και συνεργάτες έχουν δημοσιεύσει ενδιαφέρουσες στατιστικές σε έγκυρα περιοδικά για τις τάσεις αύξησης του καρκίνου σε βιομηχανικές χώρες, οι οποίες δεν μπορούν να ερμηνευθούν από αιτίες όπως το κάπνισμα, τη διατροφή, τις αναπαραγωγικές/σεξουαλικές συνήθειες, τους γεωφυσικούς και ιατρογενείς παράγοντες (οι οποίοι –σημειωτέον– θεωρούνται υπεύθυνοι για το 75-85% των διαφόρων μορφών καρκίνου). Μία λεπτομερέστερη ανάλυση των καρκίνων του εγκεφάλου, των όρχων, του αιμοποιητικού συστήματος (λευχαιμίες) και του κεντρικού νευρικού συστήματος (που παρουσιάζουν αυξήσεις) δίνει την ευκαιρία στους ερευνητές να υποθέσουν ότι τα βιομηχανικά προϊόντα του πολιτισμού μας «μπορεί» ή «πιθανόν» να είναι υπεύθυνα. Οι στατιστικές δείχνουν τάσεις, δεν εξακριβώνουν αιτία-αποτέλεσμα. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές αντιρρήσεις για τα συμπεράσματα αυτά, από επιστήμονες που είναι αξιόλογοι και εξαιρετικά ειδικευμένοι.

Οι διάφορες μορφές καρκίνου είναι πλέον ασθένειες των μεγάλων ηλικιών (65 και άνω), αντίθετα, οι νεαρές ηλικίες παρουσιάζουν συνολικά μείωση, αλλά ορισμένοι τύποι καρκίνων παρουσιάζουν άνοδο (εξειδικευμένες μορφές και με μικρά ποσοστά, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό). Για πολλούς επιστήμονες έχει σημειωθεί πρόοδος τόσο στη διάγνωση όσο και στη θεραπεία του καρκίνου, ενώ άλλοι θεωρούν ότι η πρόοδος είναι σχετική. Αλλά η γήρανση αυτή καθαυτή είναι ένα είδος σταδίου που οδηγεί αναπόφευκτα σε προκαρκινικές καταστάσεις και τελικά σε καρκίνο. Σήμερα, η θεωρία των ελεύθερων ριζών (υποστηριζόμενη από εκατοντάδες επιστημονικές ανακοινώσεις κάθε χρόνο), και η μείωση των αμυντικών μηχανισμών (αντιοξειδωτικών κ.λπ.) των βιολογικών οργανισμών εξηγεί σε σημαντικό βαθμό την αύξηση των κακοήθων νεοπλασμάτων στους γηραιότερους κατοίκους του πλανήτη μας. Η διαφορά βρίσκεται στην εκτίμηση των εξωγενών παραγόντων.

Σίγουρα υπάρχει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό καρκίνων από επαγγελματικές εκθέσεις και τη ρύπανση του περιβάλλοντος που πρέπει να περιορισθεί με προληπτικά μέτρα. Ο ρόλος των περιβαλλοντικών οργανώσεων είναι να υποδείξει και να αγωνιστεί για την κατάργηση των επικίνδυνων

χημικών ουσιών και άλλων παραγόντων που προκαλούν καρκίνο. Η συγγραφέας, που σημειωτέον έχει δημοσιεύσει και άλλες παρόμοιες εργασίες στις πρηνόγυμνες εκθέσεις, παρουσιάζει και την άλλη πλευρά των ερευνών σε μικρότερη έκταση. Στο τμήμα «Η απόδειξη και τα όρια της επιστήμης» προσπαθεί να κάνει μία επανεκτίμηση των μεθοδολογικών δυσκολιών και τα όρια των επιστημονικών μελετών. Ωστόσο, πουθενά στο κείμενο δεν αναφέρει τις μελέτες Ames, Gold και των συνεργατών τους [στάδια καρκινογένεσης, εκτίμηση κινδύνου για εξαιρετικά χαμηλές συγκεντρώσεις (Abelson PH. «Risk assessment of low-level exposures», *Science* 265:1507, 1994), μοριακή επιδημιολογία (F. Ferrera), σύστημα κατάταξης HERP των καρκινογόνων (Gold και Ames) κ.λπ.] ή άρθρα του Higginson J. («Environmental carcinogenesis», *Cancer* 72:971-77, 1993) και την πολύπλευρη διαμάχη για την εκτίμηση των κινδύνων από καρκινογόνες ουσίες στην EPA (Gold LS, Slone TH, Stern BR, Manley NB, Ames BN. «Rodent carcinogens: setting priorities», *Science* 258:261-65, 1992).

Ειδικά για τους γεωργούς παρουσιάζει μία αξιολογη εργασία (Πίνακας 7.1) που πραγματικά εκφράζει εργασίες πολλών δεκαετιών, αλλά ο απλός αναγνώστης δεν μπορεί να ξεχωρίσει τη σημασία των ορίων του βαθμού κινδύνου (από το σύνολο των ερευνών με μετα-ανάλυση), που είναι και μικρότερος της μονάδας, αλλά σε άλλες μελέτες γίνεται μέχρι και εξαπλάσιος. Πολλές μελέτες έχουν αντικρουόμενα αποτελέσματα: επιδημιολογικές μελέτες δεν συμφωνούν με τοξικολογικές κ.λπ. (Blair A. «Herbicides and non-hodgkin's lymphoma: new evidence from a study of Saskatchewan farmers». *J Natl Cancer Inst* 82:544-45, 1990, Davis DL, Blair A, Hoel DG. «Agricultural exposures and cancer trends in developed countries». *Environ Health Perspect* 100:39-44, 1992).

Στο τμήμα «Οι κίνδυνοι για το νευρικό σύστημα» παρουσιάζονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες από μελέτες και ιδιαίτερα για το εργασιακό περιβάλλον και τους εσωτερικούς χώρους (Indoor environment). Δυστυχώς, ο τομέας του εργασιακού περιβάλλοντος είναι παραγκωνισμένος στην Ελλάδα, τόσο στη θεματολογία των περιβαλλοντικών περιοδικών, όσο και στην καθημερινή πρακτική των υπηρεσιών προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ οι σημαντικότερες τοξικολογικές και επιδημιολογικές μελέτες για επιδράσεις χημικών παραγόντων έχουν πραγματοποιηθεί σε εργασιακούς χώρους.

Στα τμήματα «Φύλα, αναπαραγωγή και ανάπτυξη» και «Το ανοσοποιητικό σύστημα», η συγγραφέας μπαίνει σε πολύπλοκα επιστημονικά κανάλια που ακόμη δεν έχουν διευκρινισθεί, αλλά και με αποτελέσματα που έχουν περισσότερες υποθέσεις από συγκεκριμένες αποδείξεις. Στις ΗΠΑ

διεξάγονται αρκετές μελέτες στα θέματα αυτά. Για το άσθμα, για παράδειγμα, υπάρχουν πολλές αντικρουόμενες θεωρίες σε ό,τι αφορά τους κυριότερους αιτιολογικούς παράγοντες. Τα θέματα αυτά, όπως και της πολλαπλής χημικής ευαισθησίας (multiple chemical sensitivity), της κλινικής οικολογίας, της συνέργειας μεταξύ των παραγόντων, είναι τομείς που έχουν εμφανισθεί μόλις τα τελευταία χρόνια. Η συγγραφέας δίνει ένα αρκετά ικανοποιητικό περίγραμμα, αλλά για κάθε ένα θα απαιτηθεί ξεχωριστό κεφάλαιο, τόσο για το ρόλο τους, όσο και την εμπλοκή τους στην πολύπλευρη σχέση των περιβαλλοντικών εκθέσεων και της υγείας του ανθρώπου.

Συμπερασματικά, η έκδοση είναι μια θαυμάσια ευκαιρία για πολύτιμες πληροφορίες των τελευταίων εξελίξεων στους διάφορους επιστημονικούς τομείς που διαπραγματεύονται περιβαλλοντικά θέματα και σκοπεύουν σε βιώσιμη ανάπτυξη. ■

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΛΑΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ Καπιταλισμός και μαρξιστική θεωρία

Editorial: Πύρρειος νίκη. Η ήττα της πολιτικής και ο θρίαμβος των διαδικασιών.

Γιάννης Μηλιός: Σχετικά με τη θεωρία των κοινωνικών τάξεων (Από την Κλασική Πολιτική Οικονομία στη μαρξιστική θεωρία).

Δημήτρης Δημούλης: Συνιστώσες και δομή της πολιτικής αντιπαράθεσης (α). Η μεθοδολογία και πρακτική του θεωρητικού αντιανθρωπισμού.

Michael Heinrich: Ο Χέγγελ, τα "Grundrisse" και το "Κεφάλαιο". Συγκρότηση, αντικείμενο και μέθοδος της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας.

Pierre Macherey: Το ένα χωρίζεται στα δύο. Για την έννοια της διαλεκτικής.

Ηλίας Τσιτσόγλου: Μεξικό: Γιατί άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου;

Δημήτρης Τσακίρης: Η οικονομική κατάσταση της Σλοβενίας μετά τη διάλυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

Γιάννης Μηλιός: Isaac I. Rubin: "Ιστορία Οικονομικών Θεωριών". Διονύσης Δρόσος: "Άγορά και κράτος στον Adam Smith" (Βιβλιοκριτικές)

Μπάμπης Αντωνίου: Δημήτρης Δημούλης - Χριστίνα Γιαννούλη: "Εθνη - τάξεις - πολιτική. Η διαλεκτική του πολέμου" (Βιβλιοκριτική).

Ανέστης Ταρπάγκος: Ανδρέας Λύτρας: "Προλεγόμενα στη θεωρία της ελληνικής κοινωνικής δομής" (Βιβλιοκριτική)

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1995

51